

TUDOMÁNYOS MŰHELY

MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI MUNKAKÖZÖSSÉG SZEGEDEN

Az őstörténet komplex tudományterület. Műveléséhez "szuperpolihisztorokra": az őstörténettel kapcsolatos valamennyi tudományágban egyaránt járatos szakemberekre lenne szükség. Ennek a feladatnak egy ember részéről való vállalása azonban ma már teljességgel lehetetlennek tűnik. Korunkban az egyes speciális tudományterületek egyre sokasodó ismeretanyagában való eligazodás, a legújabb kutatási eredmények permanens számontartása már nem csupán egy-egy magányos kutató, hanem még jól összehangolt tanzéki kutató-kollektívák számára is rendkívül nagy feladatot jelent.

A magyar őstörténet kutatása pedig korántsem csupán elszigetelten a történészek, vagy éppenséggel a nyelvészek feladata. A sokszor elégtelen számú, időben és térben is meglehetősen szétosztott, igen eltérő értékű és hitelességű írott források, vagy a magyar nyelv /és a magyarral rokon, illetve a magyarsággal hosszabb-rövidebb ideig kapcsolatban állt, nem rokon népek nyelveinek/ tanúságtételei alapján csak igen hézagos, sok-sok kérdőjelet tartalmazó ismeretekre tehetnénk szert arról az időszakról, amely népünk írott történelme előtti, évezredek homályába vesző előtörténetét jelenti.

Összefogásra, az erők koncentrálására van tehát szükség, olyan összefogásra, amelyben a magyar őstörténettel kapcsolatba hozható valamennyi tudományág területéről az adott területek specialistái adják tudásuk legjavát a közös cél megvalósításához szükséges, egységes, komplex "fegyvertár" magalkotásához.

Ennek a felismerésnek a jegyében született meg a szegedi József Attila Tudományegyetemen az a kezdeményezés, amely az egyetem égisze alatt, a Finnugor Nyelvtudományi, Középkori Magyar Történeti, Magyar Nyelvészeti, Néprajzi, Embertani, Ókortörténeti és Régészeti, Klasszika-Filológiai és Orosz Nyelvi és Irodalmi Tanzékek közös összefogásával, valamint a szegedi Móra Ferenc Múzeum, a budapesti Néprajzi Múzeum, a MTA Nyelvtudományi Intézete és

más intézmények néhány - a komplexitás érdekében elengedhetetlenül szükséges tudományterületeket művelő - munkatársának bevonásával, 1973 májusában a Szegedi Őstörténeti Munkaközösség megalakításához vezetett.

A munkaközösség tagjai dr. Hajdu Péter tanszékvezető egyetemi tanár és dr. Róna-Tas András tudományos főmunkatárs irányításával nagyszabású közös vállalkozásba fogtak, amelynek célja egy olyan kézikönyv összeállítása, amelyben egyszerre és egy helyen megtalálható a magyar őstörténet komplex kérdéskörével kapcsolatos valamennyi tudományág /történeti természetföldrajz, régészet, antropológia, néprajz, nyelvtudomány, történettudományok stb./ legfontosabb forrásmunkáinak annotált bibliográfiája.

A kézikönyv, melynek tervezett címe: "Bevezetés a magyar őstörténet forrásainak kutatásába", jellegét tekintve tehát bibliográfiai utmutatónak készül, azzal a legfőbb szerkesztési elvként elfogadott szándékkal, hogy a kézikönyv egyes fejezeteinek összeállítói a maguk tudományterületéről a "szomszédos tudományágak" művelőinek elsődleges tájékoztatással szolgáljanak. A készülő mű felöleli a mezolitikumtól a honfoglalásig ill. az államalapításig terjedő időszakra vonatkozóan a magyar őstörténethez közvetlenül kapcsolódó forrásmunkákat, és általános irodalmi utalásokat tartalmaz a közvetett kapcsolatokra is. A kiadvány egyben egyetemi segédkönyvnek is készül, és a magyar őstörténet egyetemi oktatását lesz hivatva elősegíteni.

A mű felépítésének tervezett vázlata:

BEVEZETÉS

I. A TÖRTÉNETI TERMÉSZETFÖLDRAJZ FORRÁSAI

1. Növényföldrajz
2. Állatföldrajz
3. Ásványföldrajz
4. Éghajlat

II. RÉGÉSZETI FORRÁSOK

1. Közép-Eurázsia a mezolitikumtól az i.sz. III-IV. századig
2. Dél-Oroszország és a szomszédos területek a III.-IV. századtól a honfoglalásig
3. A Kárpát-medence régészete a VI.század közepétől a honfoglalásig
4. A honfoglaláskor régészete

5. A domesztikáció kronológiája
6. A fémek elterjedésének kronológiája

III. ANTROPOLÓGIAI FORRÁSOK

1. A nagyraszok kialakulása, az europid és mongoloid nagyraszok keveredése és az alraszok kialakulása
2. A honfoglaló magyarság antropológiai összetevői és azok előzményei

IV. NÉPRAJZI FORRÁSOK

1. A finnugor népek néprajzának forrásai, különös tekintettel az obi-ugorokra
2. A magyar népi kultúra archaikus vonásai
3. A magyar őstörténettel kapcsolatba került népek néprajza

V. A NYELVI FORRÁSOK

1. Az uráli és finnugor korszak
 - a/ szókészlet, hangtan, alaktan stb.
 - b/ idegennyelvi érintkezések
2. Az ugor korszak
 - a/ szókészlet, hangtan, alaktan stb.
 - b/ idegennyelvi érintkezések
3. Az ősmagyar kor
 - a/ szókészlet, hangtan, alaktan stb.
 - b/ idegennyelvi érintkezések
4. Az ómagyar kor nyelvének személy és helynév anyagának retrospektív tanulmányai
5. A török nyelvtörténet forrásai
6. Az indo-iráni nyelvtörténet forrásai
7. A szláv nyelvtörténet forrásai

VI. IROTT FORRÁSOK

1. Görög és bizánci források
2. Ókori latin források
3. Mohamedán, szir, örmény források
4. Belső-ázsiai források
5. Szláv források
6. Kínai források
7. Nyugati források
8. Magyar források a humanistákig
9. A humanista irodalom forrásértékű tudósításai

Az egyes fejezetek elején rövid bevezető rész tárgyalja majd - ha ez szükséges - az adott tudományterület legfontosabb alapfogalmait, vagy pl. az irott források esetében a források természetét háttérét keletkezésének körülményeit, nyelvét, írástípusait, felhasználási módjait, stb.

Egy-egy címzó /fejezet ill. alfejezet/ tervezett fölépítése:

- egy rövid, lexikonszerű meghatározása a tárgynak,
- anyagpublikáció,
- a legfontosabb irodalom /tipologiailag elkülönítve/,
- utalások.

A kézikönyvet, hogy használatát az olvasók számára megkönnyítse, nagyon bő index /név-és tárgymutató stb./ egészíti majd ki.

A munkaközösségnek jelenleg 23 munkatársa van. Az anyaggyűjtés már májusban megindult, és a közeljövőben kerül sor az egyes fejezetek címszólistái és a már kidolgozott tipuscímszavak alapján, egységes rendező és szerkesztői elvek kialakítására, a kötet ill. az egyes címszavak /fejezetek és alfejezetek/ szerkezetének, valamint a kötet egészére kiterjedő, egységes szerkesztéstechnikai és címleírási gyakorlatnak a kimunkálására.

A kézikönyv - amely csírájában magában hordja egy esetleges későbbi Magyar Őstörténeti lexikon gondolatát - a tudományok egyre nagyobb mértékű differenciálódásának korszakában a tudományágak integrálódását igényli, ezért, a magyar Őstörténet kutatásához adandó segítségen túlmenően, mint vállalkozás - tudománypolitikai jelentőségű is.

Janurik Tamás
a Szegedi Őstörténeti Munkaközösség
titkára
